

Többes identitás egy művészi életpályán

Interjú Péntek Orsolyával

Az Újbuda Galériában március 21-én tartott eseményen íróként és festőművészként egyszerre lépett a közönség elé. A könyvbemutató és kiállításmegnyitó egybeesése véletlen, mégis szinte sorsszerű, és hűen tükrözi a két művészeti ág összefonódását az alkotó életútján. Az *Andalúz lányai* második kiadása és a második *Velence sorozat* képeinek kiállítása alkalmából beszélgettünk a művésszel.

– Nemcsak művészként jellemző Önre a többes identitás, hanem családi kötődését, származását illetően is. A helyi nemzetiségi önkormányzatok megalakulásakor szinte elsőként regisztrált horvátként Óbudán, és azóta is aktív tagja a közösségnek.

– Az egyik nagymamám horvát volt. Nagyon szoros kapcsolat fűzött hozzá, sokat voltam nála Pécsen, illetve a horvát rokonokkal is sok időt töltöttem Zágrábban. Első emlékeim egyike a kétnyelvűséggel kapcsolatos: emlékszem, ahogy a homokozóban próbálom megértetni magam magyarul egy hozzám horvátul beszélő gyerekkel, majd felfogom, hogy mi más-más nyelven beszélünk, és hogy ha mondani akarok neki valamit, nyelvet kell váltanom. Másfél éves voltam ekkor. A másik, budai nagymamám ugyanakkor lengyel-német gyökerű lévén sokszor németül beszélt. Apám német-angol tolmács, szakfordító volt, baráti köre németekből állt, a budai otthonunkban mindennapos volt a német szó, tehát a gyerekkoromat három nyelv határozta meg, és hozzászoktam, hogy néha hirtelen kell váltani.

– A többnyelvű környezet, horvát és német felmenőkre is visszatekintő származása magyarázza a többes kötődést, de honnan ered a festőművészi és írói alkotói pálya?

– Ide is egyértelműen családi indíttatás vezetett. Nem volt számomra kérdés, négyévesen bejelentettem a családnak, hogy képzőművész leszek, amin nem is lepődtek meg. A családban művész közeg vett körül. A budai nagymamám zongoraművésznék készült, kezdődő pályáját a háború tette lehetetlenné. Művészi szinten zongorázott, magas szintű zenei kultúrával rendelkezett, de a képzőművészet iránt is érdeklődött. Operába, Zeneakadémiára, kiállításokra jártak nagyapámmal, beutazták Európát, ahogy a Kádár-korszakban lehetett, háromévente. Nagyapám írónak készült, nálam vannak a kéziratban maradt művei, őt ugyanis osztályidegennek minősítették akkor. A horvát nagymamám orvosi egyetemi tanulmányait szintén a háború szakította félbe, ő emellett nagyon magas szinten festett, olajképeket, tájképeket készített. A nagybátyám fotós volt, a családhoz hasonló érdeklődésű baráti kör járt, köztük grafikusok, fotósok. Egy házban laktunk, ebbe nőttem bele: zenét hallgató, kiállításra járó és olvasó család volt a miénk, erre én erősen rezonáltam.

Tizenöt éves koromban nagyon súlyosan megbetegedtem, és ez olyan sokkot jelentett, hogy utána hónapokig nem tudtam rajzolni. Ekkor kezdtem írni, de még sokáig nem gondoltam erre hivatásként. Huszoneves koromig továbbra is tanultam rajzolni, a képzőművészeti szakképzést megkaptam, az ideálom azonban az uomo universale volt. A festés mellett a kultúrtörténeti pálya vonzott, ezért végül történelem szakon végeztem. Közben már publikáltam: megjelentek az első

írásaim, novelláim, 2002-ben a verseskötetem, én inkább mégis az első regényem, *Az Andalúz lányai* megjelenésétől, 2015-től tekintek magamra íróként. Csaknem tíz évet dolgoztam a regényen, az olvasók és a kritikusok részéről egyaránt nagy visszhangja volt.

– *Ez egy trilógia első része, 2017-ben követte a Dorka könyve, 2020-ban a Hóesés Rómában. Hogyan rendeződnek ebben a családi történetek, önéletrajzi elemek?*

– Ez a három regény egy monarchiatrilógiát alkot, a szokatlan benne az, hogy nincs sorrendjük, nem kell az elsővel kezdeni az olvasást. Az első regényben utalások történnek a családtörténetre, de nem ez van a fókuszban. A családtörténet legrégebbi rétege, a monarchiatörténet, az ükapák, dédapák, szépapák története a második kötetben rejlik (*Dorka könyve*), az ezt követő rész az anyák nemzedékének sorsát meséli el (*Hóesés Rómában*). Az időben harmadik rész tulajdonképpen az első kötet, ez tartalmaz sok önéletrajzi elemet, de nem vagyok azonos a főhőssel. Nem lineáris elrendezésű tehát a trilógia, akár fejezetenként is váltogathatjuk, összeolvashatjuk a három könyvet, akkor is összeáll a történet.

– *Mikor fordult újra a festészet felé, és hogyan dolgozik festőként és íróként, egyszerre, párhuzamosan vagy egymást váltva a két művészeti ágban?*

– Hatalmas súlyt, lelki terhet jelentett, hogy befejezzem az első regényt. Egy idő után már nem lehet nem befejezni, az önmagam számára megengedhetetlen kudarcot jelentett volna. Rengeteg energiát fektettem bele, amellet, hogy napi tíz-tizenkét órát dolgoztam éppen ebben a tíz évben huszonöt és harmincöt éves korom között az önfenntartásért. Festeni nem lehetett ennyi munka mellett – a festéshez nyugodt idő és nappali fény kell –, az írás viszont belefért az éjszakába. Miután *Az Andalúz lányai* elkészült, nagy nyomás alól szabadultam fel, jobb helyzetbe is kerültem, úgyhogy 2015-től ismét elkezdtem festeni. Ekkor festettem az első *Velence-sorozat*ot, amiből 2019-ben készült kiállítás a Magyar Építészeti Székházának Kós Károly termében, illetve a RS9 Színház akkor még létező galériájában. Egy képet kivéve mind gyűjtőkhöz került.

Mára kialakult a napi rutinom: reggel több órát festek, napközben pénzkereső munkát végzek, este, éjjel tudok írni, ez a munkabeosztásom. Mivel egy ideje párhuzamosan dolgozom festőként és íróként, így következett a trilógia további két kötete és a *Tarot*, amelyet önálló kiállításon mutattam be az esernyős galériában –, valamint az *Elemek sorozat*, ez a Karinthy Szalonban volt látható szintén önálló tárlaton, és a *Virágdinamikák* képei, utóbbit a Croaticában állítottam ki. Közben egy kiadó felkérésére megírtam a *Magyar fotográfia története* című munkát és még néhány kultúrtörténeti tanulmányt. Egymással is összefüggenek az egyes alkotói tevékenységek. Íróként és festőként is nagyon foglalkoztat például a szellemtörténet, a jelképtörténet, ahogyan a vallástörténeti, filozófiai kérdések is. Miközben tanulmányt, esszét írok, nem tudom elkülöníteni a kultúrtörténettől. Így jött létre a már említett *Tarot* és az *Elemek sorozat* is. Többször megfestettem például a *Víz*et, a *Szelet* a különböző kultúrák teremtéstörténeti elképzelései szerint, úgy, ahogy az indiai filozófia vagy az alkimisták gondolták az elemekről.

– *Írásaiból és egy-egy képsorozatból arra következtetünk, hogy bizonyos helyszínek, városok kiemelten közel állnak a szívéhez. Így van ez valóban?*

– Az írás és festés mellett egyfajta csavargó életet élek, sokat utazom szerte Európában. Bizonyos kitágított hazafogalomban nőttem fel: Zágrábtól Bécsig, Budától Pécsig tartott a haza gyerekkoromban. Az országhatárok már akkor is elmosódtak. A monarchiás-érzés mindig megvolt, de az utóbbi tíz évben, ahogy elkezdtem foglalkozni a pannonizmus elmélettel, él bennem egy furcsa nosztalgia a Római Birodalom után. Tapasztható, érezhető, hogy ez a terület máig egy kultúrkör,

és az is, hogy az ország limesen túli területe nem tartozik bele. Ezt a részt inkább a török hódoltság alakította. Pécsiként otthon érzem magam a Római Birodalom minden városában, *Rómában, Firenzében, Lisszabonban*, értem az emberek gesztusait, mert egyazon kultúrtérségről van szó. Sok időt töltöttem Európának ezen a részén, és bizonyos városokhoz valóban sokkal erősebben kötődöm ezen kultúrkörön belül. A mostani Velence-sorozat is egy ilyen élményt örökít meg a képeken.

– *Az elmúlt tíz év nagyon termékeny volt, festőként és íróként is sokat alkotott. Hogyan jött létre ez a kiállítás?*

– Sok év eltelt az első Velence-sorozat óta, más munkákon dolgoztam közben, tehát érdekes volt újra visszatérni a Velence-témához. Beledolgoztam ebbe az új Velence-sorozatba az azóta szerzett új tapasztalatokat, de látszik a képeken, hogy benne van az első sorozatból is, amit abban felépítettem, és az újabb kísérletezéseim is. Szeretek a felületekkel játszani, a nagyobb vásznakon akár öt-hat hónapig is dolgozom, sok réteg színt rakok fel, ezek áttetszenek, visszacsiszolom, belemosok, és ettől lesz ilyen hatása. Már az első Velence-képeknél is megvolt ez a technika, de azóta fejlesztettem rajta.

Az újabb sorozat tizenegy képet tartalmaz, címe *San Polo*, Velence egyik turisták által kevésbé keresett és ismert negyede. Sokszor jártam a városban. Egy különösen hideg decemberi út során a San Polóban szálltam meg, és megragadott ennek a városrésznek a hangulata. Sok emlékképet elraktároztam, ebből indult ki ennek a kiállításnak az anyaga. Nem turisztikai látványosságokat, hanem pillanatnyi érzeteket ragadok meg, így lesz a kép az absztrakt lenyomata egy városhelynek.

Az pedig, hogy egyszerre van a kiállítás megnyitója és a könyvbe-mutató, valójában véletlen. Régóta szó volt arról, hogy Az Andalúz lányait újra ki kellene adni, mert az olvasók keresik, nem lehet kapni. A kiadó megjelentette, most jött ki a nyomdából... Sokat dolgozom, de mivel azt csinálom, amit szeretek, jelenleg megvalósult az életemben bizonyosfajta harmónia, legalábbis művészként.

– *Gratulálunk, és további sikereket, kiteljesedést és örömet kívánunk művészi pályáján!*

Balányi Klára

Péntek Orsolya

Részlet a *Hóesés Rómában* című regényből

A mondatok megint olyanok voltak, mintha Ladislaus vizsgázni akarna, aztán a leendő anyósára nézett, belékapaszkodott a szemével, és Borka megértette, hogy Ladislausnak, aki az anyja és az apja, és a gyógynövények latin neve meg a dátumok közt nőtt fel, ők sokan vannak így egyszerre. Ha Borka apja kérdezett valamit, Ladislaus akkor is a leendő anyósára nézett, úgy válaszolt, röviden, katonásan.

Legfeljebb egy-két emberre tudott figyelni, és ha tehetett, a sarokba ült. Taki, ha náluk volt, mindig középre ült. Igaz, Taki portás volt, és nem matematikus, mint Ladislaus. Egyszer megkérte, még az elején, mondja el neki, hogy mivel foglalkozik. Ladislaus jó ideig hallgatott, aztán azt mondta, szakcikkek fordításával vagy szerkesztésével.

– Nem érdekel a matematika. A nyelvek érdekelnek és... – elharapta a mondatot. Borka nem sürgette. Megszokta, hogy Ladislausnak idő kell. Az elején kérdezett és kérdezett, míg észrevette, hogy a férfi többet mond, ha egyszerűen hagyja beszélni.

Ladislaus oldalról rásandított, mielőtt kimondta:

– És a Monarchia.

– A Monarchia? – kérdezett vissza Borka. A Monarchia olyasminek tűnt, mint a nagymama napernyője az előszobai szekrényben vagy a Groszmutti lengyel Bibliája, amelyet ő ugyan még kibetűzött valahogy, de amelyből Borka már egyetlen szót sem értett, és nem is érdekelte.

– Sem te, sem én nem lennénk, ha az nincs – magyarázta Ladislaus. Borka a legszívesebben visszafordult volna, hogy végigrohanjon a Népköztársaság útján, amelyet maguk közt Andrassy útnak hívtak, és amikor elszóla magát, kiderült, hogy Ladislaus szülei is úgy hívják, aztán az anyósa valami végeérhetetlen mesébe kezdett arról, hogy a háború előtt, ha Pestre jöttek, csak a Király utcában vásároltak, ahol volt egy méterárubolt.

– Nem lennénk, hát aztán – vágta oda Ladislausnak, és felrémlt előtte Les arca, aki képzelte városokat épít, meg Júliáé, aki szakadt csepeli gyárakba megy be hamis engedéllyel, hogy munkásnőket fotózzon. A Monarchia sem volt valószínűbben létező, mint egy papír Pompei vagy a tejgyári líra.

– Mások lennénk – tette hozzá, hogy szelídítsen valamit a mondaton. Az, hogy az apja félig olasz, félig német, azok közé a dolgok közé tartozott, amiről nem beszéltek. Mint ahogy arról sem, hogy Lola zsidó, hogy Géza menyasszonya is az volt, hogy a Groszmutti Bécsben született. Úgy sejtette, arról sem fognak beszélni, hogy a férje meg félig horvát az anyja révén. Borkának ez a horvátság csak annyi volt, mintha azt mondaná a főpincérnek, írja a többihez.

– Mások vagyunk – mondta Ladislaus, de ahogy beléptek a színházba, tényleg nem beszéltek többé az egészről.

Borka még az éjjel, a talpát az asztal keresztfájának nyomva végiggondolta az elejétől, hogy megértse, mikor romlott el. Vagy, hogy mi az, ami elromlott.

Megpróbált visszaemlékezni a férfi arcára, amint odalép hozzá a pályaudvar lépcsőjén, és megkérdezi, segíthet-e, először olaszul, aztán németül. Júliától jött, akit ott hagyott Velencében, megmondta neki, hogy inkább gyereket akar. Bécsben aludt, onnan utazott vissza a dögnehez bőrönddel, és megállt egy pillanatra a lépcsőn, amikor Pestre ért. Akkor lépett oda hozzá Ladislaus. Többet, akárhogy erőlködött, nem tudott felidézni.

A férfi pár hónap múlva bejött az antikváriumba. Műszaki szótárat keresett. Ő megismerte, a férfi nem ismerte meg őt. Már fél éve találkoztak, amikor egyszer meghívta színházba. Szombat este volt, és Borka visszaintett az apjának, aki a kitárt ablakból utánuk hajolt. Ahogy belekarolt a férfibá, olyan volt, mintha évek óta házasok lennének. Taki ilyenkor átfogta a derekát, vagy kézen fogta, máskor berángatta csókolózni az üres telekre. Elképzelte, hogy behúzza Ladislaust az üres telekre, amelyen a fák úgy hajoltak össze, hogy még az sem látott be a közepére, aki a szélén állt. De a férfi, amióta megismerkedtek, csak a homlokát csókolta meg, vagy a kezét. Olykor, ha hazakísérte, és ő odanyújtotta neki a száját, épp csak rálehelte, aztán jó éjszakát kívánt.

– Intelligens ember nem csinál jelenetet – mondta neki egyszer, amikor ő rácsapta az öccsére az ajtót.

Értelmetlen apróságokon szólalkoztak össze, Les széthagyta a csavarhúzókat.

– Akkor vakard te a szart utána! – vágta Ladislaus fejéhez, de az nem válaszolt, a kabátját a karján tartva lelépett a megálló előtt az úttestre, és felnézett a kanyarba, hogy jön-e a busz. Ott állt jó egy percig, csak az utolsó pillanatban lépett vissza, amikor begördült a nyolcas.

Nem szóltak egymáshoz a Március 15. ténig. Borkának eszébe jutott, hogy akárhányszor összekaptak Júliával, az unokahúga néma lett. Soha nem kiabált vissza. Csak ő kiabált. Júlia állt vele szemben, és karba tett kézzel figyelte. Egyszer ütötte meg, teljes erőből. Kisgyerekek voltak, és Júlia felemelte a kerítést a két telek közt, aztán áttolta alatta a macskát.

– Az az enyém volt. Nem vihetem fel, de az enyém – kiabálta, de Júlia csak guggolt ott, és nézte az állatot, amely fölfelé szaladt, a régi ház felé. A nagy, fekete-fehér macska egy pillanatra megállt, visszanezített, mintha megköszönné neki.

– Át akart menni – válaszolt csendesen. Borka az arcát ütötte meg, tiszta erőből. Júlia hátratántorodott, neki a kerítésnek.

– A kert lehet a tiéd, de a macska nem a tiéd. Az él. Semmi sem valakié, ami él.

Néha összefolyt benne Ladislaus és Júlia egy-egy mozdulata. Ahogy a férfi állt a busz végében, mintha egy láthatatlan kerítésnek támaszkodna, az idézte fel benne a délutánt a kertben. Ahogy leszálltak, és újra belekarolt, egy pillanatra megállt. Meg kellene ütni. Vagy ki kellene húzni a kezem, és itt hagyni – gondolta, de ahogy a férfi kérdően rápillantott, azt válaszolta:

– Csak a cipősarkam. Azt hittem, beakadt.